

Projektovanie ochranných lesných pásov

Začiatkom päťdesiatych rokov sa u nás vo veľkom rozsahu začali zakladáť vetrolamy. Rozsiahla akcia niesla so sebou všetky znaky nepripravenosti vo vedeckej aj realizačnej oblasti. Vetrolamy sa rozmietňovali šablónovite do obdĺžnikového tvaru, podľa skúsenosti z aridných oblastí ZSSR. Ako hlavné dreviny sa používali prevažne cudzokrajné topole. Nezoohľadňovali sa miestne klimatické podmienky, reliéf, vlastnosti pôd, vhodnosť použitia domáciach a iných introdukovaných drevín.

Výsadbu vetrolamov v r. 1956-1960 usmerňovali nariadenia bývalého Ministerstva lesov a drevárenského priemyslu, neskôr Ministerstva poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, príp. Povereníctva lesov a drevárenského priemyslu a Povereníctva poľnohospodárstva. Prax postupne ukázala, že túto hospodársku činnosť treba usmerniť konkrétnejšie.

Prvé zásady a usmernenia výsadby vetrolamov uvádza Zbierka pokynov pre štátne lesy (1961) ako Smernice pre pestovanie topoľov a stromových vrúb, ktoré obsahovali pokyny pre používanie týchto drevín v ochranných lesných pásoch.

Výsadbu ochranných lesných pásov ako protieróznych opatrení na nelesnej pôde upravoval Zákon č. 166/1960 Zb. o lesoch a lesnom hospodárstve. Pri výsadbe sa pôda previedla do lesného pôdneho fondu. Podľa zákona č. 61/1977 Zb. o lesoch sa však činnosť lesnícko-technických meliorácií obmedzovala iba na LPF a v poľnohospodárskej krajine bola prakticky zrušená.

V r. 1954 - 1958 sa pôsobeniu vetrolamov venovali vo Výskumnom ústave vodohospodárskom v Bratislave a neskôr vo Výskumnom ústave závlahového hospodárstva, ako aj v Pobočke zbraslavského VÚLH v Gabčíkove (vládne uznesenie č. 446/1956). Výsledky publikovali v monografii *Vetrolamy v prírodnom prostredí Slovenska* (Fekete, 1961). V rokoch,

keď sa intenzívne skúmal vplyv vetrolamov, pokračovalo ich zakladanie nezvyčajne rýchlo. Po ukončení päťročného sledovania sa výskumné práce zastavili a proces zakladania vetrolamov sa začiatkom 60-tych rokov obmedzil.

Problematika výsadby ochranných lesných pásov na zamedzenie veternej erózie sa znova dostala do pozornosti začiatkom 80-tych rokov. Tento spôsob protierovej ochrany a zveľaďovania poľnohospodárskeho pôdneho fondu sa premietol do záverov Západoslovenskej krajskej konferencie KSS v máji 1983, ktoré ukládali: "... venovať trvalú pozornosť ochrane, zveľaďovaniu a efektívnemu využívaniu pôdneho fondu, investičnému a neinvestičnému zúrodňovaniu pôdy, aktívnejšie pristúpiť k budovaniu vetrolamov a účelovej zelene, a tým zabezpečiť ochránenie poľnohospodárskej pôdy pred veternou eróziou, resp. zníženie jej účinku". Pre dôslednejšie a komplexnejšie plnenie tejto úlohy Krajská poľnohospodárska správa v Bratislave spracovala r. 1985 Program protieróznych opatrení - budovanie vetrolamov a účelovej zelene v Západoslovenskom kraji v 8. päťročnici. Aby sa zabezpečila nevyhnutná odborná úroveň týchto prác, spracoval VÚLH vo Zvolene v r. 1986 Pokyny pre zakladanie, ošetrovanie a ochranu vetrolamov. Projektovanie a výsadba ochranných lesných pásov prebiehala v súlade s vtedy platnými vyhláškami o dokumentácii stavieb, t.j. Vyhláškou č. 105/1981 Zb. a Vyhláškou č. 5/1986 Zb. pri rešpektovaní smernice MPVŽ SSR č. 11 o plánovaní, príprave a realizácii zúrodňovacích a rekultivačných zásahov neinvestičného charakteru. Problém záberu ornej pôdy vyriešila zásada prijatá na MPVŽ SSR, že účelovú zeleň na poľnohospodárskej pôde treba budovať na plochách, kde sa nebude zaberat orná pôda, resp. len jej čo najnižšia výmera. Projektová príprava vychádzala predovšetkým

zo súhrnných projektov pozemkových úprav (SPPÚ). Pozemkové úpravy v po-vojnovom období sa realizovali v dvoch etapách, prvú usmerňovali Hospodársko-technické úpravy pozemkov (HTPÚ), druhú etapu usmerňovali SPPÚ. Metodika HTPÚ riešila problematiku majetkových a užívateľských vzťahov, avšak záujmov tvorby a ochrany krajiny sa dotýkala len veľmi okrajovo. Až k SPPÚ bol vydaný Pokyn MPVŽ SSR č. 11 251/1977 - PV pre prípravu a schvaľovanie projektov pozemkových úprav z hľadiska ich vplyvu na krajinné prostredie, podľa ktorého majú projektanti pozemkových úprav zamedziť účinkom veternej erózie zakladaním komplexov ochranných pásov drevinnej alebo stromovej zelene a previesť novozaložené sromové (lesné) ochranné pásy do lesného pôdneho fondu. Ďalej sa majú uchovať lokality trvalých trávnych porastov, trvalej rozptýlenej zelene a vodných plôch. Rozptýlenú zeleň možno likvidovať len v rozsahu vyplývajúcom z jej kategorizácie, ktorú navrhuje projektová organizácia v zmysle Pokynov. SPPÚ spracované podľa tejto smernice poskytovali uspokojivý podklad na projektovanie ochranných lesných pásov v poľnohospodárskej krajine.

V súvislosti s celospoločenskými zmenami nastávajú i v poľnohospodárstve rozsiahle zmeny pozemkoprávných a vlastníckych vzťahov, ktoré sa nevyhnutne premietnu aj do obrazu našej poľnohospodárskej krajiny. Prípadná výsadba nových ochranných lesných pásov musí byť v súlade s Vyhláškou o projektovej príprave stavieb č. 43/1990 Zb. a v nadväznosti na nové projekty pozemkových úprav podľa Zákona SNR č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách. Tento zákon už zakotvuje požiadavky na tvorbu územného systému ekologickej stability a tvorbu rozptýlenej zelene v obvode pozemkových úprav.

Darina Ulrychová

Literatúra

Fekete, Š., 1961: *Vetrolamy v prírodnom prostredí Slovenska*. Bratislava, Príroda, 177 pp.